

Paweł Sobczyk

Sprawozdanie z konferencji "Pozyskiwanie środków na działalność instytucji kościelnych" : Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 10 czerwca 2008 roku

---

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 51/3-4, 470-477

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

małżeństwa konkordatowego. Zdaniem autora istnieje potrzeba zmiany wzorów zaświadczeń stanowiących podstawę cywilnej ich rejestracji oraz wykazów duchownych upoważnionych do wypełniania tychże dokumentów. Z kolei dr Anna Tunia (KUL) przedstawiła prawne wymogi *Rejestracji małżeństwa cywilnego zawartego w formie wyznaniowej*, m.in. konieczności złożenia odpowiednich podpisów i dochowania terminów przekazania zaświadczeń do Urzędu Stanu Cywilnego. Następny referat wygłosiła dr Marzena Dyjakowska (KUL) nt. *Ustanowienia rozdzielności majątkowej przez sąd na wniosek małżonka w świetle nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z dnia 17 czerwca 2004*. Ostatnie wystąpienie miał dr Piotr Kasprzyk (KUL, UWM) pt. *Przyszłość mediacji w postępowaniu rozwodowym i separacyjnym*.

Po krótkiej dyskusji nastąpiło podsumowanie i zakończenie konferencji. Następnie organizatorzy zapewnili uczestnikom zwiedzanie Starego Miasta, a następnego dnia zaproponowali kurs wycieczkowym statkiem po malowniczym Kanale Ostródzko-Elbląskim. Warto też zaznaczyć, że wszystkie wystąpienia z konferencji zostały zebrane w książce pt. *Matrimonium spes mundi. Małżeństwo i rodzina w prawie kanonicznym, polskim i międzynarodowym. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. Ryszardowi Szychmillerowi* (red. T. Płoski, J. Krzywkowska, Olsztyn 2008). Publikacja zawiera także inne opracowania nieprezentowane na konferencji, m.in. rozdział poświęcony socjologii i teologii rodziny i małżeństwa. Całość konferencji ukazała, jak wiele złożonych pytań prawnych wywołuje instytucja małżeństwa i rodziny. Dwudniowe obrady były również próbą dotarcia do możliwych odpowiedzi w tym zakresie, tak na gruncie prawa kanonicznego, jak i polskiego oraz międzynarodowego.

ks. Arkadiusz Domaszek SDB

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI „POZYSKIWANIE ŚRODKÓW NA DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUCJI KOŚCIELNYCH”, KATOLICKI UNIwersytet LUBELSKI JANA PAWŁA II, 10 CZERWCA 2008 ROKU

Katedra Prawa Wyznaniowego Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II oraz Doradztwo Gospodarcze DGA S.A. zorganizowały 10 czerwca 2008 roku w Lublinie konferencję zatytułowaną „Pozyskiwanie środków na działalność instytucji kościelnych”.

Wprowadzenia w problematykę konferencji dokonał jeden z organizatorów ks. prof. KUL dr hab. Artur Mezglewski, ukazując pozyskiwanie środków w szerokim kontekście realizacji przez kościoły i inne związki wyznaniowe ich misji oraz dzia-

łałności realizowanej we współczesnych państwach. Zaznaczył jednocześnie, iż „celem konferencji jest przegląd możliwości finansowania zadań realizowanych przez kościelne jednostki organizacyjne w sferze publicznej ze źródeł zewnętrznych”. Na zakończenie swojego wystąpienia ks. Mezglewski powitał zebranych oraz podziękował prelegentom za przygotowanie referatów.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał prof. dr hab. Roman Doktor Prorektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Wyraził nadzieję, że konferencja przyczyni się do odkrycia nowych perspektyw dotyczących finansowania instytucji kościelnych oraz wyraził zadowolenie z przybycia tak wielu osób z różnych środowisk zainteresowanych problematyką pozyskiwania środków na działalność instytucji kościelnych.

Prezes Zarządu DGA S.A. mgr Andrzej Głowacki witając zebranych zwrócił uwagę na środki unijne, które odgrywają istotną rolę w finansowaniu działalności instytucji kościelnych. Współorganizator konferencji stwierdził, że środki są już pozyskiwane, ale przed Polską w latach 2007-2013 jest duża szansa pozyskania nowych środków.

Ks. prof. dr hab. Antoni Dębiński Dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL zwrócił uwagę na konieczność dokonywania analizy naukowej, która pozwoli związkom wyznaniowym we właściwy sposób realizować ich misję. Dziekan pogratulował organizatorom wyboru dobrego tematu, prelegentom podziękował za przyjęcie referatów, uczestnikom zaś życzył owocnych obrad oraz udanego pobytu w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i Lublinie.

Pierwszej sesji konferencji przewodniczył ks. prof. dr hab. Stanisław Tymosz. Ks. prof. KUL dr hab. Leszek Adamowicz wygłosił referat otwierający pierwszą sesję zatytułowany „Zbiórki publiczne”. Prelegent zwrócił uwagę na wstępie, iż zbiórki publiczne to najstarsza forma pozyskiwania zaplecza finansowego dla misji religijnej. Zbiórka publiczna to termin prawa administracyjnego, przybierający różne formy we wspólnocie Kościoła, służący *salus animarum*. Tradycyjne formy zbiórek takie jak np. kolekta, kolęda oraz wiele innych, które są popularnym środkiem pozyskiwania funduszy nie tylko przez związki wyznaniowe, obecnie są uzupełniane a nawet zastępowane przez popularne metody takie jak np. sms, loterie czy sprzedaż produktów z których dochód jest przeznaczony na określony cel. W Polsce obowiązuje ustawa z dnia 15 marca 1933 roku o zbiórkach publicznych (Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr 22, poz. 162 ze zm.) oraz akty wykonawcze. Szczególne znaczenie posiadają także inne źródła, wśród których należy wymienić Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 28 lipca 1993 roku oraz tzw. ustawy wyznaniowe. Na podstawie obowiązujących przepisów można w Polsce wyróżnić dwa rodzaje zbiórek: zbiórki kościelne, które zwolnione są z przepisów ustawy o zbiórkach publicznych oraz zbiórki, których organizacja podlega przepisom usta-

wy. Prelegent zaznaczył, iż zbiórki publiczne są także regulowane przez przepisy wewnętrzne poszczególnych kościołów i innych związków wyznaniowych. Jako przykład dotyczący Kościoła Katolickiego ks. prof. Leszek Adamowicz podał kan. 1265 par. 1 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku: „Przy zachowaniu prawa zakonników żebrzących, zabrania się jakiegokolwiek osobie prywatnej, czy to fizycznej czy prawnej, bez pisemnego zezwolenie własnego ordynariusza czy ordynariusza miejsca, zbierać ofiary na jakikolwiek pobożny lub kościelny instytut lub cel”. Konkludując Prelegent stwierdził, iż uzyskiwanie dóbr doczesnych nie straciło na znaczeniu, należy jednak otwierać się na nowe formy pozyskiwania środków, takie jak sms czy konto bankowe. Dawne metody braci św. Franciszka należy natomiast traktować jako dodatkową formę pozyskiwania środków finansowych.

Drugi referat, zatytułowany „Działalność gospodarcza kościelnych osób prawnych”, wygłosił ks. dr hab. Stanisław Dubiel, który na wstępie wyjaśnił, w jaki sposób Kościół pozyskuje środki: ofiary wiernych, majątek własny, dotacje państwowe inne sposoby. Prelegent wskazał, że głównym sposobem finansowania są ofiary wiernych, które są jednak środkiem niewystarczającym. Potrzebne są inne działania, w tym działalność gospodarcza, kościelnych jednostek organizacyjnych. Ks. Dubiel omówił pojęcie działalności gospodarczej w świetle ustawy oraz orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz podjął próbę odpowiedzi na pytanie czy Kościół w Polsce podejmuje działalność gospodarczą. Wskazał na przepisy Kościołów partykularnych np. dokumenty synodu gnieźnieńskiego oraz przepisy obowiązujące w Archidiecezji Lubelskiej na podstawie których parafie prowadzące działalność są zobowiązane przekazywać 20% na remont katedry. Nikłe zainteresowanie Kościoła w Polsce działalnością gospodarczą ma zdaniem Prelegenta kilka przyczyn: duże nakłady finansowe związane z rozpoczęciem działalności, brak wiedzy, konieczność prowadzenia księgowości, brak poradników dotyczących prowadzenia działalności, niejednoznaczna ocena działalności gospodarczej prowadzonej przez Kościół przez ludzi świeckich. Podsumowując ks. dr hab. Stanisław Dubiel stwierdził, iż forma ta pomimo trudności zadomawia się w Kościele i daje sobie coraz lepiej radę.

Pan mgr Mirosław Marek wygłosił referat „Rola doradcy w pozyskiwaniu środków unijnych”. Polska otrzymuje obecnie bardzo dużo środków z budżetu Unii Europejskiej. W latach 2007-2013 najwięcej środków przypada właśnie na Polskę. Dlatego też jest to także szansa dla kościołów i innych związków wyznaniowych działających w Polsce. Istotny jest podział środków na programy operacyjne. Kościół może pozyskiwać środki z różnych programów. Prelegent omówił etapy pozyskiwania środków (identyfikacja projektu, planowanie inwestycji, sporządzanie dokumentacji aplikacyjnej oraz realizacja projektu i jego rozliczenie) oraz zadania doradcy na poszczególnych etapach pozyskiwania środków. Na zakończenie zapre-

zentował działalność swojej firmy w omówionym zakresie, wskazując jednocześnie na doświadczenie współpracy z kościelnymi jednostkami organizacyjnymi np. przy renowacji Fary w Poznaniu.

Pani mgr Monika Piszcz-Czapla wygłosiła referat zatytułowany „Kryteria wydatkowania środków Funduszu Kościelnego”. Naczelnik Wydziału w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji omówiła na wstępie pojęcie dóbr martwej ręki oraz źródła finansowania Funduszu Kościelnego. Następnie zaprezentowała zmiany, jakie zaszły w określeniu zadań realizowanych przez Fundusz Kościelny oraz szczegółowe zasady dotyczące ubezpieczenia osób duchownych. Ponad 80% Funduszu pochłaniają składki na ubezpieczenie. MSWiA przekazuje należne składki w notach obciążeniowych. Pozostałe środki Funduszu są przekazywane na realizację innych zadań określonych w ustawie. Nie udziela się pomocy na dotacje dla obiektów takich jak sale katechetyczne czy domy rekolekcyjne. Dotacje z Funduszu mają wyłącznie charakter celowy, nie ma możliwości refundowania prac wykonanych, Minister udzielając dotacji kieruje się określonymi kryteriami, do których należy m.in. wielkość i zakres planowanego zadania, rozliczenie wcześniejszych zadań oraz oddziaływanie środowiskowe. Sposób wydatkowania środków oraz realizacji zadania określa umowa. W 2004 roku pojawiła się senacka inicjatywa ustawodawcza dotycząca likwidacji Funduszu Kościelnego. Niemniej jednak w związku z obowiązującymi przepisami Konstytucji oraz postanowieniami Konkordatu państwo nie może podejmować arbitralnych jednostronnych decyzji dotyczących związków wyznaniowych.

Ostatni referat pierwszej sesji konferencji wygłosił pan mgr Michał Zawisła, który omówił „Wydatkowanie środków z Funduszu Kościelnego w okresie PRL”. Prelegent zwrócił uwagę na niesprawiedliwy podział środków z Funduszu Kościelnego, którego podstawowym kryterium było uznanie przez państwo oraz uzależnienie wydatkowania środków od aktualnej polityki wyznaniowej państwa. Cechą charakterystyczną wydatkowania środków z Funduszu Kościelnego była dyskryminacja Kościoła Katolickiego w przyznawaniu środków na budowę kościołów oraz uprzywilejowanie organizacji księży patriotów i Zrzeszenia Katolików Caritas. Prelegent przypomniał okoliczności utworzenia Funduszu, które wskazywały na zamierzenia władz państwowych. Około 2/3 środków przekazywano na cele znajdujące się poza regulacją art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 roku o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. z 1950 r. Nr 9, poz. 87 ze zm.).

Drugiej sesji symposium przewodniczył pan prof. dr hab. Tadeusz Zieliński. Jako pierwszy referat zatytułowany „Prawne uwarunkowania ochrony zabytków kościelnych i ich finansowanie” wygłosił ks. prof. KUL dr hab. Sławomir Fundo-

wicz, który na wstępie wyjaśnił kwestie terminologiczne dotyczące zakresu pojęć „ochrona” i „opieka” nad zabytkami kościelnymi. Prelegent oparł swój wywód na analizie podstawowego aktu prawnego, jakim jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zm.). Wskazał, iż skala zagadnienia będącego przedmiotem wystąpienia jest bardzo duża, ze względu na ilość zabytków, których właścicielem jest Kościół Katolicki. Ustawodawca scharakteryzował zabytki poprzez ich cechy: dawność, autentyczność oraz wartość w aspekcie historycznym, artystycznym lub naukowych. Pojęcie zabytku nie jest związane z jakąkolwiek czynnością, oznacza to, że nie trzeba podejmować żadnych działań, aby nieruchomości lub rzecz ruchomą, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki uznać za zabytek. Następnie Prelegent omówił formy ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (art. 7). Ks. prof. Sławomir Fundowicz wspomniał także o przepisach dotyczących działalności konserwatora zabytków oraz o art. 71 ustawy z którego wynika, że odpowiedzialność za finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na tym, kto ma tytuł prawny do zabytku. Rodzi to zobowiązanie instytucji kościelnych do poszukiwania środków na ochronę zabytków. Środki te mogą pochodzić ze środków państwowych, samorządowych oraz z Unii Europejskiej.

Ks. dr Dariusz Walencik omówił „Wpłaty 1% podatku dochodowego od osób fizycznych”. Prelegent wskazał, iż jest to nowa instytucja, która w sposób znaczący wpływa na działalność organizacji pożytku publicznego. Przepisy w tym zakresie są bardzo prostym sposobem wsparcia działalności instytucji kościelnych, muszą one jednak uzyskać status organizacji pożytku publicznego. Prelegent, odwołując się do przepisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 ze zm.) omówił warunki uznania podmiotu za organizację pożytku publicznego, wskazując, iż parafie oraz seminaria duchowne mogą starać się o taki status. W odniesieniu do kościelnych jednostek organizacyjnych wiele uwagi prelegent poświęcił znaczeniu wpłat dokonywanych przez wiernych i możliwości odliczenia wpłaty 1% od podatku dochodowego od osób fizycznych.

W kolejnym referacie ks. dr Tadeusz Stanisławski omówił „Darowizny na cele kultu religijnego i kościelną działalność charytatywno-opiekuńczą”. Prelegent na wstępie wspominał, iż w polskim porządku prawnym brak przepisów jasno określających pojęcie kultu religijnego. Rodzi to poważne problemy związane z rozliczeniem darowizny na cele kultu religijnego. Warunkiem jest wpłata na rachunek bankowy oraz tożsamość rachunku obdarowanego i wykorzystującego te środki.

Przekazane mogą być także usługa i towar. Ustawodawca wymaga dwóch dokumentów: określającego wartość darowizny i oświadczenie o przyjęciu darowizny. Nowa instytucja sprawozdania, którego obowiązek ciąży na podatniku, który otrzymuje pewnego rodzaju i pewnej wartości darowiznę. W sferze pożytku publicznego i kultu osoba jest zobowiązana do złożenia sprawozdania, jeżeli suma jednorazowa przekracza 15 tys. oraz suma darowizn od jednego darczyńcy przekracza 35 tys. Dotyczy to osób prawnych. Obdarowany jest zobowiązany do poinformowania o otrzymanych darowiznach, chyba że dochód nie przekracza 20 tys. w roku podatkowym. Sprawozdanie muszą składać podatnicy, którzy uzyskali darowizny na podstawie innych ustaw. Ustawodawca nie wskazał jednak o jakie akty prawne chodzi, co zdaniem Prelegenta nie jest dobrym rozwiązaniem.

Pani mgr Małgorzata Dobrzyńska-Dąbska zaprezentowała „Źródła finansowania działalności oświatowo-wychowawczej związków wyznaniowych”. Prelegentka na wstępie wskazała na dwa źródła finansowania tzn. dotacje z Funduszu Kościelnego oraz z funduszy unijnych, wskazując ich szczególne cechy i występujące między nimi różnice. W swoim wystąpieniu mgr Małgorzata Dobrzyńska-Dąbska skupiła się na omówieniu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Unii Europejskiej, który został podzielony na priorytety. Dla podjętej w konferencji problematyki istotne znaczenie posiada Priorytet IV Szkolnictwo wyższe i nauka, Działanie 4.1. Wzmocnienie i rozwój potencjału dydaktycznego szkolnictwa wyższego, Poddziałanie 4.1.1. Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni. Prelegentka zauważyła, iż studia prawnicze nie są kluczowe z punktu widzenia gospodarki. Prelegentka wskazała także, iż możliwa jest działalność instytucji kościelnych w ramach Poddziałania 7.2.1. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Poddziałanie to zawiera bardzo szeroki katalog osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ze środków unijnych może korzystać bardzo wiele podmiotów, w tym instytucje kościelne. Prelegentka omówiła także wybrane zagadnienia z Działania 9.1. Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz wskazała na możliwość pozyskiwania środków z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego, w którym poziom dofinansowania ze środków unijnych wynosi do 85%.

Ostatni referat zatytułowany „Perspektywy zmiany modelu finansowania instytucji kościelnych w Polsce” wygłosił ks. dr hab. Piotr Stanisław. Punktem wyjścia prezentacji stał się art. 22 ust. 2 Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską z dnia 28 lipca 1993 roku: „Przyjmując za punkt wyjścia w sprawach finansowych instytucji i dóbr kościelnych oraz duchowieństwa obowiązujące ustawodawstwo polskie i przepisy kościelne Układające się Strony stworzą specjalną komisję, która zajmie się koniecznymi zmianami. Nowa regulacja uwzględni potrzeby Kościoła biorąc pod uwagę jego misję oraz dotychczasową praktykę życia

kościelnego w Polsce”. Prelegent zwrócił uwagę, iż z tego przepisu oraz z doświadczeń ostatnich lat jasno wynika, że polski system finansowania instytucji kościelnych wymaga nowelizacji. Ks. Stanisław wskazał na kryteria oceny finansowania, które znajdują się w Konstytucji: wolność sumienia, autonomia i wzajemna niezależność państwa i związków wyznaniowych, współdziałanie państwa ze związkami wyznaniowymi, zasada pomocniczości, bezstronność władz publicznych, równouprawnienie kościołów i innych związków wyznaniowych, sprawiedliwość społeczna oraz zasada bilateralności wynikająca z art. 25 ust. 4 i 5. Obecnie system finansowania instytucji kościelnych opiera się na trzech filarach: ofiarności wiernych, działalność własna oraz środki publiczne, na które składa się Fundusz Kościelny oraz inne subwencje i dotacje. Wątpliwości – zdaniem Prelegenta – budzi działalność Funduszu Kościelnego, który powinien zostać zastąpiony przez inną instytucję prawną. Natomiast inne dotacje ze strony państwa należy uznać za pozytywne. Ks. prof. Piotr Stanisław omówił następnie modele finansowania instytucji kościelnych w innych krajach: zasadniczy zakaz finansowania ze środków publicznych (Francja, Portugalia, Irlandia), finansowanie jednego kościoła (Grecja, Dania), finansowanie kilku wyróżnionych związków wyznaniowych (Belgia), obowiązkowy podatek (Niemcy, Austria), asygnata podatkowa (Włochy, Hiszpania, Węgry). W Polsce, proponując zmiany w systemie finansowania instytucji kościelnych, zwraca się zwłaszcza uwagę na model włoski tzw. asygnaty (dobrowolna, nie zwiększa obciążen) oraz niemiecki (obowiązkowy, dodatkowe obciążenie). Model występujący w Polsce, zakładający możliwość przekazania 1% nie uniemożliwia wprowadzenia podatku według modelu włoskiego. Prelegent postulował wprowadzenie w Polsce modelu węgierskiego: 1% dla organizacji pożytku publicznego, 1% dla związku wyznaniowego. Konsekwencje takich zmian są jednak, na co sam zwrócił uwagę, trudne do przewidzenia.

Po przerwie obiadowej odbył się panel z udziałem pani mgr Moniki Piszcz-Czapli i pana mgra Konrada Walczuka z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, pana mgra Mirosława Marka z DGA S.A., pana mgra Jacka Dąbrowskiego z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz ks. Konrada Zygmunta z Archidiecezji Poznańskiej. Tematem panelu, zgodnym z tematem konferencji, było pozyskiwanie środków na działalność instytucji kościelnych. Prelegenci skupili się na praktycznych informacjach dotyczących pozyskiwania środków, w tym wypełniania i składania wniosków, w celu uzyskania środków z Funduszu Kościelnego i Unii Europejskiej.

Konferencję zorganizowaną przez Katedrę Prawa Wyznaniowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Doradztwo Gospodarcze DGA S.A. uznać należy za niezwykle cenną inicjatywę zarówno z naukowego jak i praktycznego punktu widzenia. Organizatorom, zgodnie z wyznaczonym celem, udało się

bowiem w sposób profesjonalny połączyć elementy charakterystyczne dla konferencji naukowej z doradztwem w zakresie pozyskiwania środków na działalność instytucji kościelnych. Konferencja stała się ponadto ciekawym forum wymiany poglądów i doświadczeń osób zainteresowanych problematyką pozyskiwania środków na działalność instytucji kościelnych tzn. naukowców, podmiotów zarządzających funduszami, podmiotów prowadzących działalność w zakresie doradztwa gospodarczego oraz przedstawicieli kościołów i innych związków wyznaniowych pozyskujących środki z zewnętrznych źródeł finansowania.

Paweł Sobczyk